

Allt för fosterlandet.

Om vi, med hänvisning till teckningen å sidan 48 och under förutsättning, att den ej hade någon underskrift, begärde af våra läsare upplysning om, hvad den föreställer, frukta vi, att bland de många svar, vi erhöle, knappt något skulle vara det rätta. Och vi skulle icke förundra oss deröfver. Den, som såg den här framställda scenen i verkligheten, det vill säga originalerna till figurerna å teckningen, mötande dem på en allmän färdväg, var lika tveksam. Undrande och nyfiken, frågade han därför den ridande mannen:

»Hvad ondt hafva dessa män gjort och hvarthän föras de?»

»Intet ondt, herre», svarade ryttaren; »vi äro på väg till exercisplatsen, der de skola öfvas till soldater.»

»Men hvarför föras de fångslade dit?»

»Jo, eljest rymma kanaljerna . . .»

Ja, de se visserligen ut, som om de kände god lust att gå sina egna vägar, de der figurerna, och antagligen är det på grund af vunnen erfarenhet, som myndigheterna vidtagit åtgärden, att på sådant sätt föra landets ungdom till geväret och lägerplatsen.

För att ej kasta skuggan af en dylik brutal åtgärd på något af Europas välordnade samhällen, hvilka ju icke ens böra misstänkas för sådana saker, skynda vi att tillägga, att den här framställda scenen tillhör en af de sydamerikanska republikerna, Nya Granada, och att det är den bekante franske resanden, doktor Saffray, som derom gifvit världen kännedom.

Det är således ett drag ur ett högst »ociviliseradt» samhällslif, hvarmed vi här göra bekantskap. Någoting dermed jämförligt inom militärlifvet har naturligtvis icke något »civiliseradt» samhälle. Ja, vi höra detta utrop från tusen, sinom tusende munnar. Och likväl! Så härfina äro icke beröringspunkterna, rätt sedda, dem emellan, mellan ett så kalladt ociviliseradt och ett så kalladt civiliseradt samhälle, beträffande just den här framhållna sidan af militärväsendet, att de icke låta vid och kunna gifva anledning till ett par anmärkningar.

Intet af de många, höga begrepp, som binda människan vid mensklighetens stora uppgift i skapelsen, står öfver det, som innefattas i ordet fädernesland och i kraft af hvilket hon är medborgare, samhällsmedlem. Intet står högre, därför att intet annat af henne fordrar så stora uppoffringar, som detta. Denna uppoffringens pligt, som är samhällets första grundlag och i intet annat hänseende så visar sin befällande makt, som just i fråga om hvars och ens bidrag till fosterlandets försvar, är — detta får icke glömmas, fastän det så ofta blifvit förgäta — ingalunda en pligt för få med uteslutande af andra, icke ett åliggande för många till fördel för ett fåtal, utan lika omfattande för alla, lika bjudande, lika bindande. Detta är så mycket angelägnare att starkt hålla fast vid, som en människas värde har sin naturliga måttstock just i hennes förhållande till denna pligt, just i hennes ställning till fädernes-

landet, som är det hela — »ty i allt lefvande får hvarje del sitt värde endast genom sitt förhållande till det hela.»

Derför heter det ock: Fäderneslandet, som gifver dig allt, har rätt till det bästa, du kan gifva. — »Fäderneslandet, som gifver dig allt?» . . . Här stå vi inför en stor fråga. Gifver fäderneslandet verkligen allt — allt åt alla? Är begreppet derom klart och oomtvisteligt, såsom den gemensamma pligten mot fosterjorden, eller har det blifvit förfalskadt, så att det gäller blott för flera eller färre, men icke för alla? Har känslan för fäderneslandet, som så ofta ansås, verkligen hos alla fått behålla sin rena, upphöjda ton eller har hon blifvit bemängd med missjud?

Vi tvifla att någon, som pröfvat saken, skall hafva mod att svara ja härfpå. Man skall nödgas medgifva, att lagstiftningen lidit och lider af många brister, att den allmänna rättskänslan varit snärd i många fördommar och att civilisationen, det är samhällsmedlemmarnas utveckling i uppfattning och seder, i pligtkänsla och vetande, med ett ord i förädling, har ännu mycket att urätta, innan det samma begreppet om fäderneslandet blir verklig sanning. Det är de, som besluta och handla å fäderneslandets vägnar, de, som länka dess öden i det lilla som i det stora, hvilka skola gifva detta begrepp motsvarande verklighet och införa denna sanning i världen. Dessförinnan är det icke underligt, fastän alltid beklagligt, att man möter en slumrande pligtkänsla, helt annan än fäderneslandet fordrar den, och att makten ofta måste framkalla pligtuppfyllelse, der icke kärleken, all uppoffrings rätta källa, detta förmår.

Det torde få anses otvifvelaktigt, att hvad som mest söndrar människor, hvilka äro ämnade att vara ett folk, hvad som hos dem mest villar känslan af pligt mot fäderneslandet och alstrar slöhet och missmod, är att enhetsbandet dem emellan och denna känsla utslitas för, åtminstone skenbart, onyttiga ändamål, att uppoffringens pligt göres bitter genom att tagas i anspråk, och i vidsträckt anspråk, för bisaker, stående långt ifrån det hufvudsakliga. Man anför som möjligt, att en missuppfattning om bisak och hufvudsak kan förekomma hos den stora allmänheten. — Men hvems är då felet? Icke deras, som äro okunniga, utan deras, som tillåta dem att vara det!

Så mycket vetande finnes dock redan, att det ej mer gäller som högsta rättsgrund i samhällsangelägenheter, att somliga blott skola höra och lyda, om de också ingenting förstå. Och med den stigande allmänna upplysningen måste samhälls-inrättningarnas utveckling gå i jämbredd, i alla händelser kräver fosterlandskärleken af dem, som hafva förmansplatser, att icke för de underordnade göra offerpligten onödigt tung genom bristande humanitet. Ty endast ur det levande medvetandet om, att det offer, som göres, verkligen är nödvändigt och till gagn, närns den heliga känsla, hvars lifsvillkor är: allt för fosterlandet!

E.

Bilder från jordens nordligaste järnväg.

En fjällrygg, som under namn af Kölen eller Seveberget bildar en naturlig skiljemur mellan de bägge i politiskt hänseende förenade konungarikena Sverge och Norge, utgör äfven en enda stor vattendelare i riktningen norr och söder, från hvilken i de deremot diametralt motsatta riktningarna, öster och vester, utgrenar sig en otalig mängd bäckar, åar och rännilar. Närda af den, under åverkan af sommarens sol, från fjällsluttningarna långsamt smältande snön, förena sig sedan dessa anspråkslösa, lustigt hoppande fjällbäckar till större vattendrag. Efter hand genomgå de alla tillväxtens stadier, och af den lilla från snömassan fallande vattendroppen blifver till sist en bred och majestätisk flod, som slutligen utgjuter sitt vatten i de salta haf, som i öster och vester omsluta den Skandinaviska halfön.

Följer man loppet af en sådan flod, från dess första anspråkslösa begynnelse, skall man öfverraskas af mången naturens nyckfulla lek; ögat skall häpnar vid tafvor af vild, ohejdad kraft, men ock under stundom tjasas af ett leende behag. Men — en dylik färd kräver äfven både tid och mödor, ty man åker ej på järnväg utefter sådana flodlopp. Undantag gifvas likväl och det är ett sådant af sällsynt beskaffenhet, som här skall egnas några beskrifvande och vägledande rader.

Det är om Stördalselven det är fråga. Namnet angifver, att det är en norsk flod, men den har dock sina källor, äfvensom en del af sitt lopp, på svensk botten. Den räknar nämligen sin början från en liten vattensamling, strax invid Storiens järnvägsstation; en mycket obetydlig början, liksom floden i sin helhet ej förlänas sitt intresse genom någon väldig, im-

ponerande vattenmassa, ty i det fallet tål den ej en jämförelse med de norrländska floder, hvilka utgjata sitt vatten vid den svenska kusten. Dess egendomlighet och det, som gör en färd utefter dess lopp så rik på öfverraskningar och njutning, är de omväxlande scenerier, den under sitt jämförelsevis korta lopp (hela längden omkring sex mil) erbjuder, från fjällnaturen i dess vildaste ursprunglighet, sådan den framträder under elfvens lopp på svensk botten, till de härliga nejder, den genomlöper under sin fortsatta väg till Vesterhavet.

Ur den lilla gölen, som med sina små tillflöden bildar elfvens omedelbara upphof, träder den ut såsom en liten rännil, öfver hvilken man beqvämt kan taga ett steg; under namnet Tvevlan fortsätter den sedan, följande järnvägslinien, sitt lopp hän mot norska gränsen, alljämnt växande både i bredd och vattenmassa. Under tvänne broar, på hvilka de frustande lokomotiven snart skola ila fram med sina tunga laster, flyter den lugnt och stilla — men plötsligen blir der ett afbrott i detta lugn, ett språng i klippan, öfver hvilket vattnet skummande och fräsande störtar sig ned. — Det är vid »Lilla helvetet», och nu är det slut med det lugna loppet mellan de föga intresseväckande stränderna, ty härifrån är allt blott ett kaos af hvirflande, yrande skum, af våldsamt kringkastade klippblock och djupa, mörka skrefvor, hvori vattnet brusar fram, utan att ögat kan skönja dess lopp. Man skrider framåt på höjden af den djupa ravin, hvori strömmen rasar; man svindlar vid blicken ned i djupet och man fruktar hvarje ögonblick, att klippan, hvarpå man går, skall störta samman under ens fötter, ty hon är underminerad af vattnets kraft och hänger hotande ut öfver böljorna der nere, hvilka man ej ser, men hvilkas brus just derigenom ljuder dubbelt hemskt i det lyssnande örat.

Strax sedan man passerat riksgränsen sammandrager sig plötsligt loppet, ravinen breder ut sig åt sidorna, och vattnet söker sig en väg i flinthårda berget, hvarest det under seklers lopp urhållat en djup, kilformig ränna. — De öfverhängande klippblocken finnas ej längre till; stränderna slutta jämnt åt ömse sidor och i midten porlar vattnet sakta framåt, liksom ville det samla sina splittrade atomer och möta den sista och svåraste kampen på resan utföre — ty med ens hejdas vandrarens steg och han skyggar förfärad tillbaka för djupet, som öppnar sig under hans fötter och hvori vattnet, skummande och hvirflande, störtar utför en lodrät höjd af fyrtio fot.

Det är »Stora helvetet», såsom stället botecknande uppkallats och hvilket namn det äfven med skäl försvarar, ty just sådan skulle man kunna tänka sig förgården till de osällas boningar — detta rike öfver hvars port Dante skrifvit orden: »I, som inträden här, låten hoppet fara».

Den endast af fallets brus afbrutna tystnad, som råder i denna håla, det hemska intryck, man erfar mellan dessa svarta, fuktiga, vittrande klippväggar, dessa väldiga stenlaviner, hvilka, i kaotisk villervalla, begränsa hålans ena sida, och det mörka, stillastående vatten, hvori fallet skummande störtar sig ned, dit ej solens strålar hinna, och hvilket klippväggarnas mörka slag-skuggor förläna ett genomskinligt djup, som blicken svindlande söker genomtränga . . . allt är här kallt, fuktigt, hemskt, och man gripes af en oemotståndlig längtan efter solljuset, efter ängens grönskande blomstermatta och barrträdens vemodiga susning . . . Efter en sista blick smyger man sig bort — helst i båt, om sådan finnes att tillgå, ty en färd till fots utefter stränderna är halsbrytande.

Elfven är här bred, djup och utan synbar strömsättning, men de mest underbara formationer och nyckfulla bildningar

fängsla blicken och fylla sinnet med undran och häpnad öfver de väldiga naturkrafter, hvilka här ohejdade drivit sitt spel. Klippblock af gigantiska dimensioner sticka upp sina taggiga konturer omedelbart ur jordens sköte, bildande de besynnerligaste lålvägar och portar, hvilka sedan i form af stenfyllda raviner sträcka sig högt upp på Stenfjällets branta sidor. — Men till sist gör elfven en svängning åt höger och förbi den stora stenen, sista utposten till detta mörkrets rike, glider den ut i ljusare, gladare ömgifningar. Förbi den lilla vänliga Tveveldalen flyter den sedan med starkare fart vidare på den långa vägen till Vesterhavet.

De trakter, elfven nu genomlöper på ett par mils längd, äro af intet intresse. Man ser blott ett vanligt, ödsligt norrländskt landskap — ehuru på norskt område — med dess furuskog, ljungshedar och moras. Det är ett ögonblicks hvila för elfven, liksom för åskådarens sinne — en öfvergång från det häpnadsväckande till det behagfulla, ty när man sedan kommer ned till Meragerbygden, är man midt uppe i en bland de mest förtjusande trakter, den skandinaviska halfön äger att uppvisa.

Landsvägen, järnbanan och elfven följas här i det närmaste åt på botten af den dalgång, som bildar det naturliga loppet för den senare. Än vidgar sig denna dalgång och öppnar långa, förtjusande perspektiv öfver den tätt bebyggda och befolkade trakten med dess landsvägsalleer, prydliga trädgårdar och grönskande ångar, genom hvilka elfven slingrar sig lugnt och stilla, som ett silfverband; än åter tränger den sig samman, så att ej plats finnes för mer än landsvägen på högra sidan, järnvägen på den venstra, samt elfven som brusar fram midt emellan dem bäge och skiljer dem åt.

På sådana ställen har järnvägsarbetet varit förenadt med stora svårigheter, ty det gällde att spränga sig fram i den här nästan lodrätt ned i elfven stupande klippväggen, och arbetarena måste, hängande i korgar, fasthållna öfvan ifrån medelst grofva rep, bearbeta fjällets sidor. En sådan fritt sväfvande ställning mellan himmel och jord försvårade naturligen betydligt arbetarnas verksamhet, men — det gick, och den som nu reser der förbi har uti dessa sprängningar ett problem, på hvars lösning man med fördel kan öfva sitt skarpsinne.

Under ständigt växlande scenerier, det ena öfverträffande det andra i väldig kraft eller mildt behag, nalkas man allt mer elfvens utlopp vid Stördalshalsen och allt mera vidgar sig dalgången, för att till sist uppgå i Trondhjemsfjordens stora bassin — och här är elfvens utlopp, resans mål och på samma gång dess glanspunkt, ty det landskap, som här från landsvägens höjd presenterar sig, är i sanning värdt alla de beundrans uttryck, som kunna uppletas i ett svenskt lexikon. Här finnas alla grader af skönhet representerade: från idyllen der nere till venster på slätten, der byn med den vackra kyrkan ligger så fridfullt inbäddad i grönskande löfverk — till snöfjällen, som skynta i fjärran; från elfvens lugna lopp, der den sakta söker sin väg ut till fjorden — till denna senares väldiga vattenmassa, som glittrar i solljuset, der den *nu* lugn och stilla ligger mellan sina branta, klippiga stränder. Hvad naturen här framvisar, hör till det obeskrifliga, till hvad som måste ses, ej skildras med ord!

Genom hufvudgatan i Stördalens by går vägen så ned till hamnen och der ligger ångaren med samma namn, som byn, och utblåser väldiga rökmoln, afvaktande tiden att antråda färden till den gamla stifts- och kröningsstaden Trondhjem. Och här bjuder jag läsaren farväl, i det hopp, att derest hans väg någonsin skulle föra åt dessa trakter, han af den färden måtte behålla ett så odeladt angenämt minne som

— n.

Island.

De första nybyggarna på Island voro irer (irländare), hvilka i Norden kallades »vestmän». Den förste nordiske man, som kom till ön, var norske vikingen Nadodd, som dit blef vinddrifven. Näst efter honom kom en på Sjælland bosatt svensk man vid namn Gardar Svavarsson, hvilken kringseglade ön. Den tredje upptäckaren var Floke

Vilgerdsson från Norge, hvilken gaf ön det namn, den sedan burit: den hade förut kallats Snöland och Gardarsholm. Det var efter midten af nionde århundradet nordboarna sålunda började finna vägen till Island, och år 874 skedde den första bosättningen der.

Dermed gick så till. Två norska storbönder, Ingolf Örnsson och Leif Hrodmarsson, hade farit i viking tillsammans med